

УДК 78. 087. 68 (477)

Герасименко Л. М.

*Харківський національний університет мистецтв
ім. І. П. Котляревського*

«ДАВИДОВІ ПСАЛМИ» Т. ШЕВЧЕНКА В АСПЕКТІ ЖАНРОВИХ ВТІЛЕНЬ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ ХОРОВОЇ МУЗИКИ)

Обґрунтовано актуальність дослідження музичних втілень поетичного циклу «Давидові псалми» Т. Шевченка. Розглянуто композиційні, жанрово-стильові та змістовні властивості віршової збірки Кобзаря. Виявлено тенденцію активізації звернень сучасних українських композиторів до Шевченкових переспівів. Виділено два яскраві сплески зацікавленості переспівами Кобзаря. Зазначено хронологічну асинхронність у використанні поетичного циклу Т. Шевченка. Здійснено систематизацію жанрових реалізацій Шевченкових переспівів в українській музиці: від хорової мініатюри до масштабної чотиричастинної хорової симфонії. Окреслено два переважаючих авторських підходи стосовно роботи з поетичним першоджерелом: «тексто-музичний» та «симфонічний».

Ключові слова: «Давидові псалми» Т. Шевченка, хорова поема, хорова мініатюра, хоровий концерт, хорова симфонія, кантата.

Герасименко Л. «Давидовы псалмы» Т. Шевченко в аспекте жанровых воплощений (на примере украинской хоровой музыки). Актуализируется вопрос о необходимости исследования музыкальных воплощений цикла «Давидовы псалмы» Т. Шевченко. Рассмотрены композиционные, жанрово-стилевые и содержательные свойства стихотворного сборника Кобзаря. Отмечается тенденция активизации обращений современных украинских композиторов к Шевченковским стихотворным переложениям Псалтири. Указано на хронологическую асинхронность в использовании поэтического цикла Т. Шевченко. Выделено два ярких всплеска интереса к текстам Кобзаря. Осуществлена систематизация жанровых реализаций Шевченковских переложений в украинской музыке: от хоровой миниатюры к масштабной четырехчастной хоровой симфонии. Вывявлено два преобладающих авторских подхода в работе с поэтическим первоисточником: «тексто-музыкальный» и «симфонический».

Ключевые слова: «Давидовы псалмы» Т. Шевченко, хоровая поэма, хоровая миниатюра, хоровой концерт, хоровая симфония, кантата.

Herasymenko Lesia. «Psalms of David» by T. Shevchenko in the aspect of genre implementations (on the base of Ukrainian choral music).

Background. In recent years there has been a significant increase in the interest of scientists to the issue of the implementation of T. Shevchenko's heritage in the works of contemporary Ukrainian composers. This topic was addressed by such musicologists as Nina Andros (Koroliuk), Oleksandr Kozarenko, Yarema Yakubiak, Olena Shevchuk, Bohdana Filts, Oleksandra Tsalai-Yakymenko, Oksana Zakharchuk. We note that the modern generation of Ukrainian composers is increasingly turning to spiritual themes in the works of T. Shevchenko. In particular, his poetic transcription of biblical texts – the cycle of «Psalms of David». Today there are at least 20 authors who used Kobzar's «Psalms of David» in diverse implementation. However, the poetic cycle of Shevchenko's transcriptions (1845) is still out of sight of musicologists.

Objectives. The purpose of this study is, firstly, the study of compositional, genre-style and semantic characteristics of the poetic cycle, and secondly, the classification of existing genre implementations of Shevchenko's transcriptions in Ukrainian choral music.

Methods. There were used the following methods of research: historiographic (studying literature on the poetic cycle of T. Shevchenko), versioning (analysis of the properties of versification of the poetic origin source), typological (the systematization of the phenomena studied and the identification of types with the aim of generalizing the composers approaches to the poetry of T. Shevchenko within certain genres), comparative (comparison of individual author's interpretations of the poetic origin source).

Results. Having comprehended and assimilated the sacred texts, T. Shevchenko embodied them in verse language using the structure of the syllabic 14-lined verse.

Ten transcriptions were included in the cycle of «Psalms of David» by Shevchenko. They are key in the Psalter, as they exactly reproduce the content and the perfect artistic-figurative structure of the biblical source. They are distinguished by a clear compositional and dramatic unity as it is possible to single out the psalms that serve as the beginning, as well as the developing and summing functions.

Shevchenko's musicality of the poem turns out to be at the level of sound instrumentation, in the sound ornament of the poem's text, in the temporary organization of the verse.

Therefore, «Psalms of David» by T. Shevchenko – the first in history and in fact the only sample of the verse transcriptions of the psalms from the Bible in the literary Ukrainian language in the form of a cycle.

We note the chronological asynchrony in the use of T. Shevchenko's cycle «Psalms of David» by Ukrainian composers. So, two bursts of interest are evident in Kobzar's rehashes. The first wave is observed at the beginning of the XX century, namely in 1911 («Psalms of David» by M. Lysenko) and in 1923 («Psalms of David» by L. Revutskyi). The second wave of interest in the transcriptions of Shevchenko covers the borderlands of the XX-XXI centuries and continues to this day. This period includes the works by M. Kuzan, V. Zhuravytskyi, H. Hanzburh and O. Kozarenko.

The works of Ukrainian artists on the texts of T. Shevchenko's transcriptions of the «Psalms of David» impress with the variety of genre colors. The most widespread was the genre of the choral poem. It was used by M. Lysenko, L. Revutskyi, L. Duma, T. Ivanytska, H. Hanzburh. Usually these opuses are written for a cappella choir or for a choir with piano accompaniment. They embody the idea of one poem and have a free structure and form.

The genre of a choral concert is also popular among composers. It was approached by O. Yakovchuk and O. Polovyi. At the heart of each of the three parts is the poetic text of a poem by Taras Shevchenko.

The genre of the choral symphony a cappella, chosen by L. Dychko (symphony «Shevchenkiana»), amazes with originality and scope of the ideas.

Among the musical implementations of T. Shevchenko's transcriptions we find also vocal-instrumental genres. This is the cantata «Psalms of David» by O. Pokhylo and suite «Psalms of David» by M. Kuzan.

The opuses of Ye. Marchuk, V. Haiduk, V. Tymozhynskyi belong to the genre of choral miniatures. They are characterized by a reflection in a small form of significant ideological content determined by the leading meaning of a poetic word. Unique is the embodiment of A. Kozarenko, who in the two-part «Christmas Divine Liturgy» uses the declamatory reading of the original source (Shevchenko's transcriptions). Thus, he emphasizes the musicality of the poetic word, which does not require melodization.

These works are also distinguished by the principle of musical realization. There are two main trends in the musical embodiment:

1. Priority for the composer is a poetic text. The main factor of the musical composition is the desire to accurately reproduce the verse patterns in music (conditionally speaking, the «text-musical» approach, which is observed in M. Lysenko, O. Polovyi, M. Skoryk);
2. Along with the poetic text, the leading stylistic factor is musical-dramaturgical architectonics. The composition of the work is built by constant musical methods,

for example, symphonic (the so-called «symphonic» approach, characteristic for L. Revutskyi, L. Dychko, O. Yakovchuk and others).

Conclusions. The musical implementations of the «Psalms of David» are a significant part of modern musical Shevchenkiana. Now there are about 20 examples of the appeal of Ukrainian composers to the Kobzar's transcriptions. The genre variety of musical implementations of the named cycle amazes with its versatility. The most widespread are the genres of choral poems and miniatures that realize the idea of a single poem. The second place in popularity is occupied by choral concert and choral cycle. The rest of the existing works are examples of monumental genre decisions. It is a choral symphony, a cantata, a suite, a liturgy. During the research, there were revealed two author's approaches to work with the poetic source: «text-musical» and «symphonic».

Consequently, the embodiment of the poetic cycle of T. Shevchenko «Psalms of David» in music is an inexhaustible sphere for musicological research.

Key words: «Psalms of David» by T. Shevchenko, choral poem, choral miniature, choral concert, choral symphony, cantata.

Постановка проблеми. Питання спадщини Т. Г. Шевченка у творах сучасних українських композиторів завжди було актуальним серед музикознавчих розвідок, оскільки творчість поета, починаючи з кінця XIX століття стала одним із домінуючих поетично-образних джерел української вокально-хорової музики.

Зазначимо, що головним предметом зацікавленості музикознавців переважно є дослідження компаративного характеру, що стосуються особливостей музичного втілення Шевченкової поезії. До цієї тематики зверталися такі музикознавці, як Олександр Правдюк, Ніна Андрос (Королук), Олександр Козаренко, Ярослава Бардашевська, Ярема Якуб'як, Олена Шевчук, Богдана Фільц, Олександра Цалай-Якименко, Оксана Захарчук, Христина Флейчук. Але рішення кола проблем, пов'язаних із втіленням поезії Т. Шевченка в музиці, ще потребує зусиль багатьох дослідників. На шляху порівняльного аналізу інтерпретацій окремих поезій Т. Шевченка залишається ще багато «білих плям», серед них – поетичний цикл переспівів «Давидові псалми», який до сих пір знаходиться здебільшого поза увагою науковців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед науковців проблеми музичної інтерпретації поетичного циклу «Давидові псалми»

Т. Шевченка частково торкається лише С. Літвінова. В одній зі своїх статей дослідниця розглядає функціонування Псалма 136 в українському хоровому мистецтві XVIII-XXI століть [3, 2012 р.]. Інша розвідка науковиці присвячена огляду жанрового розмаїття музичних втілень «Давидових псалмів» Т. Шевченка [4, 2017 р.]. Особливості поетичного циклу «Давидові псалми» детально вивчаються багатьма літературознавцями, зокрема, І. Даниленко [2, 2007 р.], Н. Руденко [6, 2004 р.]. Важливе питання музикальності Шевченкової поезії висвітлено в дослідженнях О. Правдюка [5, 1966 р.] та О. Цалай-Якименко [7, 2004 р.].

Метою пропонованої публікації є, по-перше, вивчення композиційних, жанрово-стильових та змістовних властивостей обраного поетичного циклу, по-друге, – класифікація існуючих жанрових реалізацій Шевченкових переспівів в українській хоровій музиці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, поетичний цикл «Псалми Давидові» Т. Шевченка був написаний 19 грудня 1845 р., а вперше надрукований значно пізніше – у 1860 р. в «Кобзарі». На думку І. Даниленко, «поет створив метаісторію України, підкріплену авторитетністю сакральних текстів першоджерела та переконливістю образу поета-пророка, здатного силою свого глаголу керувати серцями» [2, с. 3].

Ймовірно, ідея переспіву псалмів зародилась восени 1845 р., коли Тарас Григорович уважно перечитував Біблію. Згадки про зацікавленість поета Святим Письмом саме в цей час знаходимо в його листуванні та спогадах сучасників. Так, в листі до Аркадія Гавриловича та Надії Акимівни Родзянок (від 23 жовтня 1845 р.) Т. Г. Шевченко писав, що в Миргороді він через хворобу «ні разу ще не виходив із кімнати, і, до того ж, ще нічого читати. Якби не Біблія, то можна було б з'їхати з глузду... Намагався вірші писати, але така дурниця полізла з-під пера, що соромно в руки взяти... Дочитую Біблію, а там... а там... знову почну» [6].

Складається поетичний цикл «Давидові псалми» із десяти переспівів (псалми 1, 12, 43, 52, 53, 81, 92, 132, 136 і 149 за церковнослов'янською нумерацією). Очевидно, Т. Шевченко обирав зразки для переспіву зовсім не випадково, адже десять переписаних

ним віршів, об'єднані концептуально та художньо значущою спільною ідеєю, є ключовими, у своїй сукупності точно відтворюючи духовну силу Псалтиря. Не викликає сумнівів і циклічність збірки, оскільки поезії було створено буквально за декілька днів (у грудні 1845 року) і сам автор видав їх як цикл. Показово, що «Давидові псалми» більше не редагувалися поетом, і написане у 1859 році «Подражаніє 11 псалму» він свідомо залишив поза циклом.

Важливим також є той факт, що цикл чітко структурований композиційно та функціонально. Так, псалом №1 виконує роль зачину і виражає основну думку циклу (так само, як і в біблійській Книзі псалмів). Наступні поезії здійснюють розвиваючу функцію: поет звертається до Бога, просячи спасіння (псалми №12, 53), та лине думкою у славетне минуле, водночас засуджуючи правлячу верхівку (псалми № 43, 52, 81, 93, 136). На цьому панорамному тлі псалом №132 постає невеликим просвітленим інтермецо, де оспівується згода і єдність в народі, а псалом № 149, в якому підкреслено ідею праведності людини у відношенні до Бога, виконує підсумовуючу функцію (див. схему 1).

Дискусійним серед науковців є питання жанрово-стильової специфіки циклу Т. Шевченка. Найбільш поширеною є думка, що «Давидові псалми» виступають переспівом десяти пісень Святого Письма. Утім, іноді спостерігається прагнення переглянути таке визначення твору, з огляду на існування близьких жанрів наслідування і перекладу. Літературознавець Микола Павлюк наголошує, що в циклі поєднуються переспіви (43, 81, 93, 132, 136, 149) з перекладами (1, 12, 52, 53). Літературознавець Людмила Кисельова слушно вважає недоречним розбивати Шевченків цикл на окремі частини, з яких одні належать до переспівів, інші до перекладів. Тому вона стверджує, що «Давидові псалми» – «це створений Шевченком новітній український Псалтир – «кишеньковий» [2, с. 4]. Саме цю думку ми вважаємо слушною.

За визначенням літературознавчого словника, переспівом, на відміну від перекладу та наслідування, є «вірш, написаний за мотивами поетичного твору іншого автора, з елементами наслідування версифікаційних елементів, наблизений до перекладу, але відмінний від нього за відсутністю еквіритмічності» [4, с. 531].

Схема 1. Структура поетичного циклу «Давидові псалми»

<u>№, назва псалма</u>	<u>Основна думка</u>	<u>Функція в циклі</u>
Псалом 1 «Блаженний муж»	Божа кара на злочинців, а Його милість на принижених	<u>вступ</u> (ідея циклу)
Псалом 12 «Чи ти мене, Боже милий»	Молитва за спасіння себе і свого народу	МОЛИТВА
Псалом 43 «Боже, нашими ушима»	Порівняльне міркування славного минулого і сумної сучасності	історичний екскурс
Псалом 52 «Пребезумний в серці скаже»	Осудження зіпсованого Світу	історичний екскурс
Псалом 53 «Боже, спаси, суди мене»	Молитва до Бога за спасіння, надія на Господа під час особливих труднощів і переживань.	МОЛИТВА
Псалом 81 «Між царями й судіями»	Показ Божої сили (Божий суд)	історичний екскурс
Псалом 93 «Господь бог лихих карає»	Заклик до Бога про відплату поневольникам	історичний екскурс
<u>Псалом 132</u> «Чи є що краще»	Оспівується згода і єдність в народі	<u>ІНТЕРМЕЦЮ</u>
Псалом 136 «На ріках круг Вавілона»	Переживання, біль і туга за рідним краєм пригноблених вигнанців.	історичний екскурс
Псалом 149 «Псалом новий Господеві»	Праведність людини у відношенні до Бога	<u>Підсумок</u> (прославлення Творця)

Як зазначають мовознавці, в Шевченкових переспівах досить точно відтворено зміст, смислову та художньо-образну структуру першоджерела. Але, щодо ритміки, псалми здебільшого переспівано улюбленим розміром поета – так званим коломийковим 14-складником, який походить від народнопісенного силабічного 14-складового вірша.

Отже, «Давидові псалми» Т. Шевченка – саме віршовий переспів Псалтиря. Безумовно, це не сакральні тексти, але вони інспіровані Святим Письмом, поетично осмислені, засвоєні та по-новому втілені автором.

Важливим у контексті цього дослідження є питання музикальності поезії Т. Шевченка, чим власне і пояснюється інтерес до неї з боку композиторів. Ще сучасники усвідомлювали особливий тип дарування Кобзаря, називаючи його «троїстим поетом – слова, пензля і співу» (П. Куліш). Не випадково і сама назва прижиттєвих видань творів Т. Шевченка – «Кобзар» – відображає органічну єдність поетичного і музичного в його творчості. На думку літературознавця О. Правдюка, «саме народна пісня в її музичному звучанні – один із основних чинників поета-музиканта та музикальності його поетичного мислення» [5, с. 15]. За словами О. Цалай-Якименко, музикальність Шевченкового вірша виявляється на рівні звукової інструментовки (імітації звуків природи), у звуковому орнаменті тексту вірша, використанні узагальнених звуко символів. Дослідниця наголошує, що музикальність простежується у часовій і просторовій організації вірша (метро-ритмічна та ритміко-синтаксична побудова твору, пов'язана з музичними закономірностями), до того ж на процесуально-драматургічному рівні ці паралелі сягають давніх спільних основ музичного і поетичного мислення [7, с. 20].

Повертаючись до факту непопулярності серед музикознавців теми музичного втілення поетичного циклу «Давидові псалми» Т. Шевченка, зазначимо, що сучасне покоління українських композиторів, натомість, все частіше звертається до Шевченкових переспівів. На сьогодні налічується близько 20 авторів, які використали «Давидові псалми» Кобзаря у розмаїтих втіленнях, серед них, М. Лисенко, Л. Ревуцький, М. Кузан, В. Журавицький, Г. Ганзбург, О. Козаренко, М. Скорик, О. Похило, О. Яковчук, Л. Дичко, О. Польовий, Є. Марчук, В. Гайдук,

Таблиця 1. Хронологічний перелік звернень до переспівів Т. Шевченка

Жанр	Автор	Назва твору	Склад
Хорова поема	Микола Лисенко	Давидів псалом	для чоловічого хору із фортепіанним супроводом
	Левко Ревуцький	Псалми Давидові	для мішаного хору із фортепіанним супроводом
	Людмила Дума	Псалом 81	для мішаного хору <i>a cappella</i>
	Тетяна Іваницька	Псалом № 12	для мішаного хору <i>a cappella</i>
	Григорій Ганзбург	Псалом 136	для мішаного хору <i>a cappella</i>
Хоровий концерт	Олександр Яковчук	Хоровий концерт №1; Хоровий концерт №2	для мішаного хору <i>a cappella</i>
	Олег Польовий	Хоровий концерт №1; Хоровий концерт №2	для мішаного хору <i>a cappella</i>
Хорова симфонія	Леся Дичко	Шевченкіана	для мішаного хору <i>a cappella</i>
Кантата	Оксана Поخیло	Псалми Давидові	для мішаного хору, сопрано, квартету тромбонів, фортепіано, струнних та ударних
Сюїта	Мар'ян Кузан	Давидові псалми	для хору та симфонічного оркестру
Хоровий цикл	Вадим Журавницький	Псалми Давидові	для чоловічого хору <i>a cappella</i>
	Мирослав Скорик	Три псалми	для жіночого, чоловічого та мішаного хорів <i>a cappella</i>
Хорова мініатюра	Євгенія Марчук	Псалом № 53	для мішаного хору <i>a cappella</i>
	Василь Гайдук	На ріках круг Вавилона	для мішаного хору <i>a cappella</i>
	Віктор Тиможинський	Псалом № 12	для мішаного хору <i>a cappella</i>
	Олександр Яковчук	Псалми 149, 132, 53	для мішаного хору <i>a cappella</i>

Л. Дума, Т. Іваницька, В. Тиможинський, В. Гончаренко, І. Соневицький, М. Гайдай, Ю. Ланюк. Показово, що найбільшою популярністю серед авторів користуються псалми молитовного спрямування – №12 «Чи ти мене, Боже милий» та №53 «Боже, спаси, суди мене» (див. таблицю 1).

Привертає увагу своєрідна хронологічна асинхронність у використанні циклу «Давидових псалмів» Т. Шевченка. Очевидними є два яскраві сплески зацікавленості переспівами Кобзаря. Так, перша хвиля спостерігається на початку ХХ століття, а саме, 1911 р. («Давидів псалом» М. Лисенка) та 1923 р. («Давидові псалми» Л. Ревуцького). Наступні шістьдесят років можна назвати кризовими в історії Шевченкових псалмів, оскільки звернення до національної і, тим більш, сакральної тематики протягом багатьох десятиліть жорстоко переслідувалося, що пояснюється атеїстичними засадами тодішньої радянської влади.

Як бачимо, друга хвиля зацікавленості до переспівів Т. Шевченка охоплює порубіжжя ХХ–ХХІ століть і триває дотепер. Варто відмітити, що саме після прийняття незалежності України починається поступове відновлення інтересу до релігійної тематики. До цього періоду належать твори М. Кузана, В. Журавицького, Г. Ганзбурга та О. Козаренка.

Відродження активного інтересу митців до біблійної тематики Т. Шевченка на початку ХХІ століття пов'язується із проведенням різноманітних фестивалів і конкурсів, а також зі святкуванням у 2014 році 200-ліття із дня народження поета. Серед таких творів можна назвати опуси М. Скорика, О. Похило, О. Яковчука, Л. Дичко, О. Польового, Є. Марчук, В. Гайдука, Л. Думи, Т. Іваницької, В. Тиможинського.

Твори українських митців на тексти переспівів «Давидових псалмів» Т. Шевченка вражають різноманіттям жанрових забарвлень: від хорової мініатюри до масштабної чотиричастинної хорової симфонії. Найбільшого поширення набуло тяжіння до жанру хорової поеми, яке спостерігаємо у творах М. Лисенка, Л. Ревуцького, Л. Думи, Т. Іваницької, Г. Ганзбурга. Зазвичай це опуси, написані для хору а cappella, або для хору з фортепіанним супроводом, що втілюють ідею одного вірша. Вони мають досить вільну структуру та форму,

зумовлену глибинним зв'язком музичної тканини з поетичним першоджерелом.

Досить популярним серед композиторів є жанр хорового концерту, який для своїх задумів обрали О. Яковчук та О. Польовий. Структура кожного із опусів відповідає традиціям так званих «літературних лібрето» (за Т. Гусарчук [1, с. 47]), тобто, в основі кожної із трьох частин лежить поетичний текст одного вірша Т. Шевченка. Показово, що наскрізний драматургічний розвиток може проходити як через увесь цикл (твір О. Польового), так і не виходити за межі конкретної частини (концерт О. Яковчука).

Вражає оригінальністю та масштабністю задуму жанр хорової симфонії а *capella*, який обирає Л. Дичко (симфонія «Шевченкіана»). В межах класичної чотиричастинної сонатно-симфонічної композиції, використовуючи текст переспівів (1, 12 та 149) відповідно у I, II та IV частинах, композиторка своєрідно розкриває цілісність та єдність тематичного змісту Шевченкового циклу в цілому. Проникливі лірико-філософські роздуми про співвідносини добра і зла в житті народу та одиничної особистості, тяжке становище поневоленого народу наскрізною лінією проходять через увесь цикл.

Серед музичних втілень переспівів Т. Шевченка знаходимо й вокально-інструментальні жанри. Так, п'ятичастинну кантату «Псалми Давидові» для мішаного хору, сопрано, квартету тромбонів, фортепіано, струнних та ударних створила харків'янка О. Похило, випускниця класу В. М. Птушкіна. Французький композитор українського походження М. Кузан став автором п'ятичастинної сюїти «Давидові псалми» для хору і симфонічного оркестру.

Окремо можна виділити жанр хорової мініатюри, для якої характерне відбиття в малій формі значного ідейного змісту, зумовленого провідним значенням поетичного слова. До таких зразків належать опуси Є. Марчук, В. Гайдука, В. Тиможинського.

Унікальним є втілення О. Козаренка, який у двочастинній «Різдвяній Божественній Літургії» використовує декламаційне прочитання першоджерела (Шевченкових переспівів), підкреслюючи таким чином музикальність саме поетичного слова як такого, що не потребує мелодизації.

Наведений вище огляд жанрово-музичних втілень «Давидових

Таблиця 2. Жанрові втілення «Давидових псалмів»

Жанр	Автор	Назва твору	Склад
Хорова поема	Микола Лисенко	Давидів псалом	для чоловічого хору із фортепіанним супроводом
	Левко Ревуцький	Псалми Давидові	для мішаного хору із фортепіанним супроводом
	Людмила Дума	Псалом 81	для мішаного хору <i>a cappella</i>
	Тетяна Іваницька	Псалом № 12	для мішаного хору <i>a cappella</i>
	Григорій Ганзбург	Псалом 136	для мішаного хору <i>a cappella</i>
Хоровий концерт	Олександр Яковчук	Хоровий концерт №1; Хоровий концерт №2	для мішаного хору <i>a cappella</i>
	Олег Польовий	Хоровий концерт №1; Хоровий концерт №2	для мішаного хору <i>a cappella</i>
Хорова симфонія	Леся Дичко	Шевченкіана	для мішаного хору <i>a cappella</i>
Кантата	Оксана Поخیло	Псалми Давидові	для мішаного хору, сопрано, квартету тромбонів, фортепіано, струнних та ударних
Сюїта	Мар'ян Кузан	Давидові псалми	для хору та симфонічного оркестру
Хоровий цикл	Вадим Журавницький	Псалми Давидові	для чоловічого хору <i>a cappella</i>
	Мирослав Скорик	Три псалми	для жіночого, чоловічого та мішаного хорів <i>a cappella</i>
Хорова мініатюра	Євгенія Марчук	Псалом № 53	для мішаного хору <i>a cappella</i>
	Василь Гайдук	На ріках круг Вавилона	для мішаного хору <i>a cappella</i>
	Віктор Тиможинський	Псалом № 12	для мішаного хору <i>a cappella</i>
	Олександр Яковчук	Псалми 149, 132, 53	для мішаного хору <i>a cappella</i>

псалмів» Т. Шевченка підсумовується в таблиці № 2.

Цілком природно, що названі вище твори відрізняються не лише за жанровим показником, але й за принципом музичної реалізації. Спираючись на проаналізовані нами зразки попередньо можна виділити, принаймні, дві основні тенденції музичного втілення:

1. Пріоритетним для композитора є поетичний текст, внаслідок чого головним чинником музичної композиції стає прагнення до точного відтворення в музиці віршових закономірностей (умовно кажучи, «тексто-музичний» підхід, який спостерігаємо у М. Лисенка, О. Польового, М. Скорика).

2. Нарівні із поетичним текстом провідним стилістичним фактором виявляється музично-драматургічна архітектоніка, в результаті чого основний акцент переноситься на інтонаційний розвиток тематичного матеріалу. Композиція твору вибудовується шляхом сталих музичних методів, наприклад, симфонічного, що зумовлюється обраним жанром (так званий «симфонічний» підхід, характерний для Л. Ревуцького, Л. Дичко, О. Яковчука).

Висновки. «Давидові псалми» Т. Шевченка – перший в історії і фактично єдиний зразок віршового переспіву псалмів із Біблії літературною українською мовою саме у вигляді циклу. Осмисливши та засвоївши сакральні тексти, Т. Шевченко самотужно втілює їх віршованою мовою, використовуючи структуру народнопісенного силабічного 14-складового вірша, здавна поширеного в українських піснях та поезії.

Десять переспівів Т. Шевченка, що увійшли до циклу «Давидові псалми», є ключовими у Псалтирі, точно відтворюючи зміст та довершену художньо-образну структуру першоджерела. Вони відрізняються чіткою композиційною та драматургічною єдністю, оскільки можна виділити псалми, котрі виконують роль зачину, а також розвиваючу та підсумовуючу функції.

Музичні реалізації «Давидових псалмів» складають вагому частину сучасної музичної Шевченкіани. Сьогодні нараховується близько 20 прикладів звернення українських композиторів до переспівів Кобзаря. Активне відродження цікавості митців до сакральної тематики поета відбулося уже в ХХІ столітті і посилюється в 2014 році, коли увесь світ

святкував 200-річчя з дня народження Т. Шевченка.

Жанрове розмаїття музичних втілень названого поетичного циклу вражає своєю багатогранністю. Очевидно, що найбільшого поширення набули жанри хорової поеми та мініатюри, які реалізують ідею одного вірша. До них звернулася значна частина композиторів (хорові поеми – М. Лисенко, Л. Ревуцький, Л. Дума, Т. Іваницька, Г. Ганзбург; хорові мініатюри – Є. Марчук, В. Гайдук, В. Тиможинський.). Друге місце за популярністю посідають хоровий концерт (О. Яковчук та О. Польовий) та хоровий цикл (В. Журавицький та М. Скорик). Решта існуючих творів є зразками монументальних жанрових рішень – хорова симфонія Л. Дичко, кантата О. Імаметдінової (Похило), сюїта М. Кузана, Літургія О. Козаренка.

Крім жанрового показника, названі опуси відрізняються й специфікою композиторської роботи з поетичним першоджерелом. Так, виявлено два авторських підходи: «тексто-музичний» (що тяжіє до якомога точного відтворення тексту в музиці) та «симфонічний» (пріоритетними для якого постають суто музичні закономірності).

Перспективи подальших розвідок. Втілення поетичного циклу Т. Шевченка «Давидові псалми» в музиці – це невичерпна царина для музикознавчих розвідок, адже різноманітність інтерпретацій апріорі зумовлюється стильовою індивідуальністю композиторів. Численні аналітичні спроби освоєння та узагальнення таких інтерпретацій можна віднести до потенційної масштабної частини музикознавства «компаративна шевченкіана», яка наразі знаходиться у стадії свого активного формування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гусарчук Т. Концепційні аспекти духовних концертів Артемія Веделя у контексті української історії / Т. Гусарчук // Вісник Львівського університету. Серія мист-во. — Львів, 2015. — Вип. 16. — Ч. 1. — С. 44–51.
2. Даниленко І. І. Давидова арфа й Тарасова кобза: про «Давидові псалми» Т. Г. Шевченка / І. І. Даниленко // Слово і час. ? 2007. ? № 5. ? С. 3–16.
3. Літвінова, С. Псалом №136 «На ріках Вавилонських» в українському хоровому мистецтві XVIII–XXI століть (композиторська творчість та виконавство) / С. Літвінова // Київське музикознавство : науково-методичний

- збірник. ? К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2012. ? Випуск 38. ? С. 236–249.
4. Літвінова С. А. «Псалми Давидові» Тараса Шевченка в інтерпретаціях українських композиторів (жанрова палітра) [електронний ресурс]/ С. А. Літвінова // Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек»: тези доповіді. — Режим доступу: <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/1100>.
5. Літературознавчий словник-довідник / [за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка]. — 2-ге вид., виправ. і доп. — К. : ВЦ «Академія», 2007. — 751 с.
6. Правдюк О. А. Т. Г. Шевченко і музичний фольклор України / О. А. Правдюк. ? К. : Наукова думка, 1966. ? 239 с.
7. Руденко Н. Ф. Про музичний аспект «Давидових псалмів» Т. Г. Шевченка / Н. Ф. Руденко // Шевченкіана на початку ХХІ століття: матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 190-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка, 25 березня 2004 р. / Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка / уклад. В. О. Ярошик. ? Х., 2004. ? 194 с. — Електрон. аналог друк. вид. : режим доступу: <http://archive.is/OGd5>. — Дата звернення: 18.05.17.
8. Цалай-Якименко О. С. Музичні принципи ритмоформотворення у силабічному вірші Тараса Шевченка / О. С. Цалай-Якименко // Записки НТШ. ? Львів, 2004. ? Т. 247: Праці музикознавчої комісії. ? С. 20–49.

REFERENCES

1. Husarchuk, T. V. (2015). Kontseptsyini aspekty dukhovnykh kontsertiv Artemiya Vedelya u konteksti ukrayins'koyi istoriyi [Conceptual aspects of Artemiy Vedel's spiritual concerts in the context of Ukrainian history]. *Visnyk of Lviv University: series art studies*, 16 (1), 44–51.
2. Danylenko, I. I. (2007). Davydova arfa y Tarasova kobza: pro «Davydovi psalmy» T. H. Shevchenka [David's harp and Taras's kobza: about «Psalms of David» by T. Shevchenko]. *Word and time*, 5, 3–16.
3. Litvinova, S. A. (2012). Psalm №136 «Na rikakh Vavylons'kykh» v ukrayins'komu khorovomu mystetstvi XVIII-XXI stolit' (kompozytors'ka tvorchist' ta vykonavstvo) [Psalm №136 «On the rivers of Babylon» in the Ukrainian choral art of the XVIII-XXI centuries (composer's working and performing)]. *Kyiv Musicology: scientific and methodical collection*, 38, 236–249.
4. Litvinova, S. A. «Psalmy Davydovi» Tarasa Shevchenka v interpretatsiyakh ukrayins'kykh kompozytoriv (zhanrova palitra) [«Psalms of David» by Taras Shevchenko in the interpretations of Ukrainian composers (genre palette)]. Available at: <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/1100>.
5. Hrom' yak, R. T., Kovaliv, Yu. I. ed. (2007). *Literaturoznavchyy slovnyk-dovidnyk* [Literary dictionary-reference book]. Kyiv: Academy, 751.

6. Pravdyuk, O. A. (1966) T. H. Shevchenko i muzychnyy fol'klor Ukrayiny [T. G. Shevchenko and musical folklore of Ukraine]. Naukova dumka, 239.
7. Rudenko, N. F. (2004). Pro muzychnyy aspekt «Davydovykh psalmiv» T. H. Shevchenka [About musical aspect of the «Psalms of David» by T. Shevchenko]. Available at: <http://archive.is/OGd5>.
8. Tsalay-Yakymenko, O. S. Muzychni pryntsypy rytmoforotvorennya u sylabichnomu virshi Tarasa Shevchenka [Musical principles of rhythmformation in the syllabic verse of Taras Shevchenko]. Notes NTSh, 247, 20–49.